

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРІ

Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Київ, 22 листопада 2024 р.

Київ 2024

УДК 94(477)(06)

У 45

Головний редактор: М.В. Трофименко, ректор Маріупольського державного університету, доктор політичних наук, професор.

Головна редколегія: О.П. Реєнт, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф., заступник директора Інституту історії України НАН України; Ю.В. Константинова, к.і.н., доцент, декан історичного факультету; С.В. Новікова, к.і.н., доцент, заступник декана історичного факультету; В.М. Романцов д.і.н., професор (відповідальний редактор); С.С. Арабаджи, к.і.н., доцент; В.С. Волоніць, к.і.н., доцент; В.О. Забавін, к.і.н., доцент; В.М. Коробка, к.і.н., доцент; Ю.В. Коробка, к.і.н., доцент; Н.І. Романцова, д.і.н., доцент; Н.Ф. Шипік, к.і.н., доцент.

Затверджено на засіданні кафедри історії та археології (протокол № 5 від 17.12.2024 р.).

Рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол №4 від 18.12.2024 р.)

У 45 Україна у світовому історичному просторі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 листопада 2024 р. / під заг. ред. М. В.Трофименка. – Київ: МДУ, 2024. – 135 с.

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна у світовому історичному просторі». В ньому висвітлюються різні аспекти української історії як складової всесвітньої історії, історичного краєзнавства, історичної регіоналістики, культури, актуальні проблеми міжнародних відносин, методики викладання історії в школі. Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, магістрантів і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії, культури, зовнішньої політики України, історичного краєзнавства, а також міжнародними відносинами нашого часу.

The abstracts presents the scientific articles included in the proceedings of the All-Ukrainian research conference «Ukraine in world historical space». It highlights various aspects of the history of Ukraine as a part of the global history, historical regional studies, historical regionalism, culture, as well as acute problems of international relations and foreign policy of Ukraine, methods of teaching history in school. The abstracts are meant for students, scientists, instructors and those seeking their masters' and scientific degrees as well as for those who really care for the contemporary Ukraine's history, culture, foreign policy, foreign af airs and country studies.

УДК 94(477)(063)

© Маріупольський державний університет, 2024

© Історичний факультет, 2024

**POSTCOLONIAL APPROACH IN HUMANITARIAN AND SOCIAL STUDIES OF
UKRAINE AND LATVIA: THEORETICAL FRAMEWORK****Pakhomenko S. P.***Introduction*

The Russo-Ukrainian war triggered an intensification of the decommunisation and derusification processes of public, symbolic spaces and wider cultural landscapes in Ukraine and Latvia. Although these processes had different dynamics in the two countries (in Latvia decommunisation started in the early years of restoring of its independence, while in Ukraine it began in 2015, after Euromaidan, the annexation of Crimea and the beginning of the conflict in Donbas), it has now been synchronised and complemented by a system of measures to eliminate the Russian imperial legacy. Decommunisation - in a broad sense - is the liberation of society from the influence and consequences of communist ideology. In a concrete sense, it implies: legal and political condemnation of the communist past and elimination of symbolic and iconic markers of the communist era, namely the dismantling of monuments put in honour of figures of the socialist period, renaming of streets, squares and other toponymic objects, and a ban on the public display of communist symbols.

Derusification implies the dismantling of monuments to figures of Russian culture, especially Pushkin, renaming of streets, including those named after Russian cities, changes in toponymy, revision of school programmes in literature and so on.

Taken together, these processes increasingly correspond to decolonising political and media rhetoric and are legitimised in the relevant laws of Ukraine and Latvia.

Parallel to the realisation of these practices, academic and intellectual reflection on them from the perspective of postcolonial theory has intensified. In Ukraine, it went beyond the literary studies (where it had been present since the early 1990s) and became an important track of historical and political science discussions, focused mainly on the politics of memory. In Latvia, the discussion of the identity of the Russian-speaking community, which has lost some important sites of memory, has intensified.

On the one hand, the postcolonial discourse is particularly relevant in the context of the Russo-Ukrainian war, as it provides a deeper understanding of the historical roots of the conflict, its contemporary manifestations, and reflects the very existential nature of Ukrainian resistance to aggression - as a struggle for the survival of the nation, state, and identity. On the other hand, sharp media rhetoric, radicalisation of historical politics, and an emotionally charged 'cancelling culture' can create conditions for the dominance of ethno-national narratives in both Ukraine and Latvia.

Considering the current academic and political discourses of decolonization, I explore applicability of postcolonial theory on the processes the desovietisation and derussification in Ukraine and Latvia.

Theoretical basis of the study

The main conceptual framework of the study is postcolonial theory in its various variations. The essence of postcolonial theory is the comprehension, reflection of the current state of society, country, nation, which was previously in a state of dependence. In general, the main subject of postcolonial studies is the study of the relations between 'empire and colony', 'centre and periphery', imperial (post-evolutionary) and colony (involuntary), and so on. These relations are considered from the perspective of culture and identity. On the one hand, as a cultural conflict between the former or current colonies and colonising countries. And on the other hand, as the mutual influence of the conqueror and the conquered.

Since postcolonial theory as such was born in the depths of literary studies, when analysing the contemporary postcolonial discourse, I assume to focus on how the ideas of *Edward Said*, *Homi K. Bhabha*, *Gayatri Chakravorty Spivak*, the classics of this academic trend, are interpreted by Ukrainian and Latvian and other researchers and transferred to the cultural and historical situation in Ukraine and Latvia (*Pavlyshyn, M.; Hnatiuk O.; Shkandrij, M.; Tompson, E.; Ageyeva, V. etc.*).

Said's method of text deconstruction is used in analysing Russian writers' works about Ukraine and it is shown how they bear the imprint of colonial supremacy, implanting a inferiority complex in the culture of the colonised. Another of Said's ideas that Western discourse about the East is often portrayed as superior to the knowledge that Easterners have about themselves can be transferred to post-Soviet cultural and academic interactions, where Ukrainian and Latvian intellectuals' knowledge about their countries is ignored or declared unscientific, subjective, and nationalistically oriented. For decades, Western society, including the academy, has looked primarily at Ukraine through the prism of Russian influence.

The concept of 'subalterns', in the context of gender approach in accordance with the concept of subalterns Gayatri Spivak in Ukrainian postcolonial discourse is represented by the idea that the Russian colonisation, identified Ukrainian marginalia with chaotic and unstable and subordinate female fringes of the empire (*Gundorova, T.*). This can be traced in the work of poet Taras Shevchenko and Ukrainian romanticism in general, and was reflected in the brutal violence of Russian soldiers in the occupied Ukrainian territories.

In Latvian discourse the concept of 'subalterns' is used to characterise the hierarchy of colonial and post-colonial situation, where in the first case ethnic Latvians are subordinate and in the second case Russian speakers are subordinate (*Hanovs, D.*).

The literary discourse of postcolonialism is important for my research not only from a theoretical but also from a practical point of view, since its representatives have become active actors of decommunisation and derusification, and their ideas are now the intellectual background of decolonisation policy

I examine the historical and political science discourse of postcolonialism in the context of discussions about the colonial status of Ukraine and Latvia during the Russian Empire and the USSR and the political, economic, and cultural manifestations of the 'conqueror-subordinate' dichotomy. (*Yekelchuk, S.; Velychenko, S. ; Ryabchuk, M. ; Hrytsak, Y.; Annus E.; Kalnačs B.; Kęncis T.; Zelce, V.*) This discussion is examined through the prism of *D. C. Moore's* approach, which suggests the adaptation of postcolonial theory to the region of Central-Eastern Europe and the post-Soviet space in particular.

Research methods and materials

Method of historical analysis. The historical background and dynamics of decommunisation and derusification in Ukraine and Latvia are studied, and the role of the Ukrainian-Russian war in actualising and radicalising these processes is revealed.

Discourse analysis method will allow us to understand how official and unofficial narratives about the Soviet past and Russian cultural hegemony are being processed in Ukraine and Latvia. This includes the study of media, political documents, public speeches, and cultural texts, including the use of content analysis.

Comparative method - a comparison of the processes of decommunisation and derusification in Ukraine and Latvia will help to identify commonalities and differences in their approaches to deconstructing the Soviet heritage and combating Russian influence.

Case study method. Specific cases of decommunisation or derusification of public space in Ukraine and Latvia were selected: 1) Dismantling of the monument to the «Soviet Liberators» of Latvia on Victory Square in Riga; 2) Dismantling of the monument to Soviet soldiers in Daugavpils (Latvia); 3) changing the coat of arms of the Motherland monument, renaming the Arch of Friendship of Peoples in Kyiv; 4) Dismantling of the monument to Pushkin and renaming of the writers Babel, Ilf and Petrov streets in Odesa.

These four cases are analysed in the context of their legislative support, political implementation and reactions of local communities.

Literature

1. Агеєва, В. За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини. К.: Віхола, 2021. – 360 с.
2. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність / Перекл. з польськ. А. Бондар (передм., розд. I–III), М. Боянівської, Український науковий інститут Гарвардського університету; Інститут Критики. – К.: Критика, 2005. – 528 с.
3. Гундорова, Т.Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. — Київ : Грані-Т, 2013. — 548 с.
4. Шкандрій,М. В обіймах імперії: Російська і українська літератури новітньої доби / Пер. П. Тарашук. — К.: Факт, 2004. — 496 с.
5. Bhabha, H. K. (1994), *The Location of Culture*. London: Routledge, 368 p.
6. Hanovs, D. (2022) Concrete Dust Versus Angel's Wings? Sacr s Wings? Sacralization of the “Victory Monument” and Postcolonial Memory Politics in Latvia. OCCASIONAL PAPERS ON RELIGION IN EASTERN EUROPE (OCTOBER 2023) XLIII, 9.
7. Hrytsak, Y. (2015). The Postcolonial Is Not Enough. *Slavic Review*, Vol.74, № 4 , pp. 732-73
8. Pavlyshyn, M. (2006) *Literary canons and national identities in contemporary Ukraine*. *Canadian American Slavic Studies*. pp.5-19.
9. Ryabchuk, M. *Toward the Glocalization of Postcolonial Studies (in a way of conclusion)*
10. Said, E. (1979). *Orientalism*. Knopf Doubleday Publishing Group, p. 432
11. *Spivak, G., C. (2010) Can the Subaltern Speak? Reflections on the History of an Idea*. URL <https://cup.columbia.edu/book/can-the-subaltern-speak/9780231143851>
12. Tompson, E. (2000) *Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism (Contributions to the Study of World Literature)*. Bloomsbury Academic, 248 p.
13. Velychenko, S. (2004).Post-Colonialism and Ukrainian History. *Ab Imperio*, 1/2004. pp.391-404
14. Yekelchuk, S. (1997) *The location of nation: postcolonial perspectives on Ukrainian historical debates*. *Australian Slavonic and East European Studies*. Vol.11, Issue 1-2.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Бондар Д.С.

Енергетична безпека сьогодні виступає ключовим фактором розвитку економіки будь-якої держави, запорукою забезпечення нормальних умов існування громадян. Вона є важливою складовою національної безпеки. Забезпечення населення енергією є однією з найголовніших проблем, вирішення якої визначає сталий розвиток країни, тобто розвиток без виснаження економічних, екологічних та соціальних ресурсів та без перенесення тягара на майбутні покоління.

Із зростанням населення світу зростає попит на їжу, природні ресурси та споживання енергії. Ця тенденція призводить до їх виснаження. У результаті виникає гостра конкуренція за обмежені ресурси. Це може спровокувати хвилю протиріч між домінантами на паливно-енергетичному ринку. Тому ціни на енергоносії зростають у геометричній прогресії. Розвиток світу йде шляхом глобалізації всіх сфер міжнародного життя, в тому числі і енергетичної. Водночас загострювалися протиріччя між країнами, пов'язані з нерівномірністю їх розвитку внаслідок глобалізаційних процесів, збільшенням розриву між рівнями добробуту країн. Цінності та моделі розвитку стали предметом глобальної конкуренції. Загострюються проблеми енергозабезпечення та боротьба за енергоносії.

Цю проблему вивчали Андрій Чеховський в своїй роботі “Характерні особливості забезпечення енергетичної безпеки країни та фактори, що на неї впливають” та Походенко